

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

LIBRARY

AUG 15 1951

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Naš jezik

НАШ ЈЕЗИК.

nov. ser.

НОВА СЕРИЈА

Књ. II — Св. 5-6

БЕОГРАД 1951

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>Уредништво</i> : У интересу што боље књиге	151
2. <i>Св. Марковић</i> : О променљивости броја <i>два</i>	155
3. <i>М. Стевановић</i> : Значење неких стихова из Његошове <i>Луче микроkozма</i>	162
4. <i>Б. Милановић</i> : О писању ј у промени страних именица м. рода ^м	168
5. <i>Ј. Радуловић</i> : Једно језичко објашњење Кочићеве <i>Суданије</i>	173
6. <i>Св. Предкић</i> : Непотребни варваризми	187
7. <i>Аница Шаулић</i> : Језичко значење и пословице	196
8. Из живота речи:	
1. Значења глагола <i>масати</i>	202
2. Неколико прилога речнику нашег језика	205
9. Језичке поуке	220

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир Алексић,
др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић

Hayat Riza

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД, 1951

1. ЗНАЧЕЊА ГЛАГОЛА *ГЛАСАТИ*

Глагол *гласати* јавља се у нашем језику од XVI века (в. Рјечник Југослав. акад. III). Међутим значење у коме се данас најчешће употребљава, *voter*, новијег је датума, из друге половине XIX века. У Вукову Рјечнику тога значења уопште нема, што је и разумљиво кад се има у виду да је Вук II издање свога Рјечника штампао 1852 год. По њему *гласати* значи „правити гласак“, тј. „као мале шупљике на гаћама, или на кошуљи“. (Детаљније објашњење ове речи дао је Мојо Медић у својој збирци народних речи, која се налази у Институту за срп. јез. САН: „Гласак је низ шупљика које су постале стезањем двију, трију или више жица убодима игле у коју је удјенут конач. Уздуж су извучене двије три жице, према величини шупљика“).

Основно је значење глагола *гласати*, изведеног од именице *глас*, „гласом учинити да се нешто сазна“, разглашавати, објављивати, јављати. Поред примера из Рјечника ЈА из XVII и XVIII века (Веселе гласајте војнима трубљама; Јосип не кти јој ову своју сумњу објавити, нити међ људми гласати) налазимо га у овом значењу често у употреби и у XIX веку: Да не гласа... | О бесједи, која сад се случи (Јевта Поповић, 1829); А шта гласају и славе те песме (Јов. Бошковић, 1857); Французи веле да су Прусе одбили, а ови гласају да су Французе побили (Буњ. и шок. новине, 1870); При том нисам баш рад свуда ни гласати ту своју намеру (М. Ђ. Милићевић, 1893).

Још је чешћа безлична употреба овог глагола у значењу: говори се, каже се, кружи глас. Код Вука, као што смо видели, нема глагола *гласати* у поменутом основном значењу, већ он даје *гласати се* као засебан повратни

глагол, у значењу *verlauten*, тј. „говорити се“, а и сам га употребљава (Кад се 1812 године гласало да ће Срби... да предаду Турцима оружје, — Даница 1826). Иако се данас то значење готово сасвим изгубило, оно је у току прошлог и почетком овог века доста често у употреби: Помало гласало се, да се Црни Ђорђе већ умирио (М. Ненадовић); Ако је истина што се гласа чак по нашим крајевима (Стерија); По страним... новинама гласало се као да је на Ниш био пошао Карађорђе (Ст. Новаковић); О теби се по свој Босни гласа, | Да р'јеч н'јеси никад прекршио (Бан); Јер вјероват не могу што се гласа (Фр. Марковић); Гласа се паче, да је прешао Рубикон (А. Тресић); И слава што се данас гласа, | У заборав ће сутра паст (А. Шеноа).

Поред безличног значења неки писци (хрватски) употребљавају и *гласати се* као повратни уз основно значење, тј. у значењу „јављати се гласом“. У трави гласају се кад и кад штурци (А. Тресић); Из кута тамо мрмљајућ се гласа (Арнолд); С врлетних стена | Гласа се незнана птица (Мих. Николић); Прасак се њихових бомба гласао негдје далеко (Назор); [Усклици] су се гласали све до касно увече (Назор).

Од *гласати нешто* развило се и значење *гласати некога*, тј. славити: Гласаћу те по беломе свету (Ђ. Марковић); Гласали га свуда и због коња његова Шарца (Шимуновић).

Са појавом већања и доношења одлука већином гласова јавља се и ново значење глагола *гласати* „дати глас код већања“. Ван сумње је да је најпре дошло до померања значења основне речи — *глас*. То је и разумљиво, јер се при одлучивању мора гласом дати или не дати пристанак на неки предлог или сл., рећи *да* или *не*, тј. дати глас. У Рјечнику Југосл. акад. налазимо потврду за ово значење именице *глас* већ од XVI века (Не море избран бити ни он другога избрати али глас дати — 1507; Има дат свој глас најдостојнијој—1637; Њему глас даду—1764). Занимљиво је да се глагол *гласати* у том новом значењу, судећи по грађи Института за срп. јез. САН (а то потврђује и Рј ЈА напоменом „у наше вријеме“), јавља (код писаца) много доцније. Налазимо га најпре код Богишића (сви гласају, па ако се сложе добро, ако ли не онда како старјешина нареди,

Зборник садашњих правних обичаја у Ј. Слов. I, 1874, стр. 79) и Ђ. Авакумовића (Поротни суд... може на штету оптуженога донети какав закључак само онда, ако би за исти гласало бар пет поротника, Важност казненог закона, 1882, 45). Од краја XIX века његова је употреба све чешћа, а с њом и проширивање значења.

Из горња два примера видимо да је прво померено значење још увек у доста блиској вези са правим значењем речи *глас*, тј. да се своди на „гласање гласом“, изговарање *да* или *не* као израз пристајања или непристајања, слагања или неслагања са донесеном одлуком. Али гласање није увек јавно, „гласно“. Оно постаје тајно, „безгласно“, цедуљицама или на неки други начин. А и у таквом „безгласном гласању“ *даје се глас, гласа се*, иако не више у конкретном значењу.

Увођењем парламентаризма у Србији и вршењем избора посланика за народну скупштину, којом приликом се *даје глас* за овог или оног кандидата, значење глагола *гласати* још се мало помера добијајући значење које је данас најобичније и где се знатно приближило значењу глагола *бирати*.

Процес даљег померања у значењу овог глагола се наставља, ту пред нашим очима. Тако под утицајем сличности у значењу са прелазним глаголом *бирати* (*некога*) и овај непрелазни глагол (у значењу *voter*, јер је он у свом основном значењу прелазан) постаје и прелазан (*гласати некога*). У говорном језику ово је доста обично. Писци га употребљавају у дијалозима људи из народа, а и изван тога: Ти си наш преседник и које смо ми тебекар гласали и веровали ти (Веселиновић, Слика II, 30); Како нећемо нашег добротнора, нашег спаситеља гласати (Д. Ђуровић, Међу брђанима, 164); Зато си ти глас'о радикале, пошто си знао да ће они на изборима сигурно победити (Др. Симић, Корак, 8); Већ се поговарало да ће га гласати за посланика у скупштини (Дачић, Како моји живе, 66); И једнога дана гласаше га људи, | Па за кмета доби (Мил. Петровић, Песме, 94); Молећи и преклињући гласаче да га гласају (Село 1923, 202—4).

Усамљен је случај употребе *гласати на некога*, који налазимо у листу Браник за 1887 год.: Бирачи српске народне слободоумне странке имају на овога [кандидата] гласати (бр. 42, стр. 2).

Св. Марковић